

Waldemar Sidor

Informacja o działalności Wojewódzkiej Delegatury w Gorzowie Wlkp. Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Zielonej Górze za 1997 rok

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 5, 399-403

1998

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NADWARCIAŃSKI ROCZNIK
HISTORYCZNO-ARCHIWALNY
NR 5 - ROK 1998

Waldemar Sidor
Gorzów Wlkp.

**Informacja o działalności Wojewódzkiej Delegatury
w Gorzowie Wlkp. Okręgowej Komisji Badania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu w Zielonej Górze
za 1997 rok**

W drugim roku działalności Delegatura Gorzowska wykonała czynności określone w Ustawie o Głównej Komisji z dnia 4 kwietnia 1991 r. Szczególnie zajmowano się działalnością śledczą w zakresie zbrodni hitlerowskich i stalinowskich. Ponadto prowadzono działalność popularyzatorską i archiwalną.

Stan kadrowy ani lokalowy Delegatury nie poprawił się, również środki na działalność nie zwiększyły się.

W działalności śledczej prowadzonej przez jednego prokuratora wyróżnić można następujące wątki:

- kontynuacja wszczętych w poprzednim okresie postępowań śledczych w kierunku ich merytorycznego zakończenia;
- zbieranie dowodów przestępczej działalności Urzędów Bezpieczeństwa, w celu wszczęcia nowych postępowań karnych;
- poszukiwanie i zbieranie dalszych dowodów zbrodni hitlerowskich na terenie województwa gorzowskiego.

W dniu 4 lutego 1997 roku odbyło się posiedzenie Wojewódzkiej Delegatury w Gorzowie Wlkp. Wzięło z nim udział 20 osób członków Komisji. Zebrani chwilą ciszy uczcili pamięć zmarłego 30 września 1996 roku długoletniego Dyrektora Okręgowej Komisji w Zielonej Górze prokuratora dr Przemysława Mnichowskiego.

W posiedzeniu Komisji, które prowadził Przewodniczący Wojewódzkiej Delegatury Prezes Sądu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp. Marek Rafalski, uczestniczył dyrektor Okręgowej Komisji w Zielonej Górze dr Andrzej Toczewski. Na posiedzeniu omówiono i przedyskutowano prace Delegatury na odcinku śledczym, badawczo-dokumentacyjnym i czynności wyjaśniających. Zebrani pozytywnie ocenili prace Wojewódzkiej Delegatury, która podjęła oczekiwane działania śledcze, współpracowała z organizacjami kombatanckimi, podejmowała szeroką działalność popularyzatorską, udzielając szeregu wywiadów i informacji dla środków masowego przekazu z Gorzowa, Zielonej Góry i Poznania.

W działalności dochodzeniowej wykonywano czynności we własnych śledztwach oraz w ramach pomocy prawnej, przesłuchiwano świadków z naszego województwa dla innych Komisji w kraju. Ze spraw wszczętych w poprzednim okresie załatwiono do końca 1996 r. dwie sprawy:

S-3/96/UB dotycząca stosowania przez funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Zielonej Górze w okresie od października 1951 r. do marca 1952 r. brutalnych metod śledczych, pozbawienia wolności i doprowadzenia do skazania na długoletnie kary pozbawienia wolności uczniów Szkoły Średniej Stopnia Licealnego w Drezdenku Zygmunta Kubiaka, Władysława Czyżewskiego, Ryszarda Skrzypniaka oraz nauczyciela Bogdana Rusinka. Czynności śledcze doprowadziły do ustalenia sprawcy stosowania brutalnych metod śledczych w osobie Jana P. Śledztwo w tej sprawie zostało umorzono z uwagi na to, że funkcjonariusz ten już nie żyje.

Umorzono również, wobec niewykrycia sprawców, śledztwo w sprawie zamordowania w pierwszych miesiącach 1945 roku trzech kobiet i dziecka narodowości niemieckiej na dworcu PKP w Przytocznej, córki autochtona Musiała, kościelnego Franza Gęsikowskiego, n/n nauczycielki niemieckiej i n/n gospodarza niemieckiego. Czynów tych dopuścili się nieznanymi żołnierze Armii Radzieckiej po zajęciu w 1945 r. Przytocznej.

W 1997 roku zebrano dowody i zakończono merytorycznie trzy śledztwa dotyczące zbrodni stalinowskich.

W sprawie S-2/96/UB prowadzono czynności śledcze w celu zebrania dowodów winy funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Międzychodzie, którzy doprowadzili do rozwiązania

Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży (KSM) w Międzychodzie, które działało w latach 1945-48. W toku czynności śledczych ustalono, że 17 grudnia 1948 r. PUBP skierował do Sądu Wojskowego w Poznaniu akt oskarżenia przeciwko aresztowanym Bronisławowi Przybyszowi, Henrykowi Matuszakowi, Edmundowi Pacholakowi i Henrykowi Plackowiakowi, zarzucając im napad na świetlicę ZMP w Międzychodzie w dniu 23 października 1948 r. i pobicie działaczy ZMP. Mimo braku dowodów popełnienia tego czynu 2 oskarżonych (Przybysz i Plackowiak) zostało skazanych, a dwóch uniewinnionych. Ustalono, że oskarżonych bezpodstawnie pozbawiono wolności, poddano ich brutalnemu śledztwu, a sprawę prowadzono w celu likwidacji KSM-u w Międzychodzie. Wykorzystano do tego fakt, że dwaj oskarżeni Bronisław Przybysz i Edmund Pacholak byli członkami KSM-u. Wydarzeniu temu Urząd Bezpieczeństwa nadał najwyższą rangę, a następnie po skazaniu 2 oskarżonych wystąpił do Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu z wnioskiem o niezwłoczne rozwiązanie tego Stowarzyszenia. 27 grudnia 1949 r. Starosta Powiatowy w Międzychodzie Sznajder rozwiązał Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży. Aktualnie prowadzone śledztwo wykazało, że żadnego napadu na świetlicę nie było, nie było też pobicia członków ZMP; że funkcjonariusze PUBP w Międzychodzie Edmund F. i Piotr K. stosowali brutalne metody śledcze. W związku z tym sprawę skierowano do Prokuratury Wojewódzkiej w Gorzowie Wlkp. w celu przedstawienia zarzutów i oskarżenia tych osób.

Śledztwo S-6/93/UB dotyczyło represji stosowanych przez funkcjonariuszy PUBP w Gorzowie wobec uczniów średnich szkół gorzowskich członków nielegalnej Harcerskiej Organizacji Podziemnej: Aleksandrowi Lenartowi, Waldemarowi Kućce, Teresie Baranowskiej, Tadeuszowi Brzozie i Tadeuszowi Korzeniowskiemu. Uczniowie ci zostali 23 października 1950 r. aresztowani przez funkcjonariuszy PUBP w Gorzowie Wlkp. i WUBP w Zielonej Górze i poddani brutalnym, nielegalnym metodom śledczym w celu wymuszenia zeznań i przyznania się do przynależności do organizacji mającej na celu obalenie przemocą ustroju. W sprawie tej aresztowani byli zarówno podejrzani jak też świadkowie. Oskarżeni zostali skazani na podstawie dowodów uzyskanych w toku nieprawidłowo prowadzonego postępowania. Ustalono kto te metody stosował i sprawę skierowano w celu przedstawienia tym osobom zarzutów popełnienia przestępstwa.

S-I/96/UB - śledztwo w tej sprawie prowadzono w celu wyjaśnienia okoliczności śmierci Bronisława Pały, byłego wójta gminy Zwierzyn, działacza PSL, który zmarł 11 lipca 1949 r. w Szpitalu Bezpieczeństwa Publicznego w Poznaniu przy ulicy Niegolewskich. Ustalono, że Bronisław Pała pseudonim „Cis” był żołnierzem AK w Kieleckiem. Po wojnie był w powiecie Strzelce aktywnym działaczem PSL. Urząd Bezpieczeństwa ze Strzelce zorganizował obławę na Bronisława Pałę we wsi Łąki (obecnie Sierosławice, gmina Zwierzyn). W czasie ucieczki Bronisław Pała został śmiertelnie postrzelony przez kierującego obławą funkcjonariusza UB Franciszka B. Przewieziony do szpitala najpierw w Drezdenku, później w Poznaniu zmarł 11 lipca 1949 r. Zwłok zastrzelonego B. Pały nie wydano rodzinie i dotychczas nie udało się ustalić, gdzie został pochowany. Symboliczny grób postawił mu w Zwierzyniu Związek Byłych Żołnierzy AK. Franciszka B. nie można pociągnąć do odpowiedzialności, gdyż już nie żyje.

Wobec braku dowodów popełnienia przestępstwa odmówiono wszczęcia postępowania w sprawie zbiorowej mogiły żołnierzy niemieckich w Gorzowie Wlkp. Sprawa istnienia tej mogiły nie została definitywnie rozstrzygnięta. Na podstawie szkicu przekazanego przez Niemiecki Związek Opieki Nad Grobami Wojennymi w Kassel przeprowadzono czynności sprawdzające w celu ustalenia świadków tego zdarzenia i lokalizacji mogiły. Nie ustalono jednak osób, które znały miejsce pochówku żołnierzy niemieckich lub wiedziały, czy i gdzie znajduje się zbiorowa mogiła. Wraz z Pracownią Archeologiczno-Konserwatorską z Poznania dokonano we wskazanym na szkicu miejscu odkrywki i wykopów sondażowych. Nie znaleziono szczątków ludzkich w tym miejscu ani śladów po zbiorowej mogile.

Gdy zostaną zebrane nowe dowody, czynności w tej sprawie będą podjęte. Obecnie trwają czynności sprawdzające w związku z poszukiwaniem mogiły na ulicy Sportowej. Podjęto tam prace wraz z ww. Pracownią, ale mogiły zbiorowej nie znaleziono.

Kontynuowano szereg śledztw m. in. w sprawie zbrodniczej działalności PUBP w Gorzowie Wlkp. likwidującej poakowską organizację „Kómórka Likwidacyjna”, w sprawie śmierci Jana Siemaka w Posterunku MO w Lubniewicach 29 lipca 1953 r., w sprawie aresztowania przez PUBP w Strzelcach i zaginięcia Kazimierza Warganowskiego oraz działalności tzw.

Legionu Partyzantów Ziemi Lubuskiej. Sprawy te będą miały swój epilog w późniejszym czasie.

Delegatura zajmowała się także zbrodniami hitlerowskimi na terenie województwa gorzowskiego. Poszukiwano nowych nieznanych faktów zbrodni na robotnikach przymusowych zatrudnionych przy budowie okopów, prowadzono czynności w sprawie zbrodni niemieckich na mieszkańcach Międzychodu. Materiały zebrane w tych sprawach przekazane są za pośrednictwem Głównej Komisji do Niemiec do Zentral Stelle w Ludwigsburgu, gdzie w dalszym ciągu prowadzone są śledztwa przeciwko zbrodniarzom hitlerowskim.